

Jelena Balog Vojak

Mislav Barić¹

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

j.balog@hismus.hr

Iskustvo jedne evakuacije: posljedice potresa kao izazov muzejskoj struci

The experience of an evacuation:
consequences of the earthquake as a
challenge to the museum profession

UDK / UDC: 069

069.5

550.34

Stručni rad – Professional paper

Primljeno / Received on: 15. 5. 2023.

Prihvaćeno / Accepted on: 13. 7. 2023.

¹ U trenutku prijave rada bio je djelatnik Hrvatskoga povijesnog muzeja, ali više nije te je *e-mail* adresa ugašena.

Sažetak

Cilj je rada na primjeru Hrvatskoga povijesnog muzeja prikazati kompleksnost organizacije i izvršenja projekta evakuacije muzejskog fundusa jedne baštinske ustanove s raznolikim vrstama građe. U radu je prikazano što je potrebno za cjelovitu evakuaciju (dijela) muzejskog fundusa zbog posljedica jedne krizne situacije (potresa). Predstavljen je cjelokupan proces, od planiranja, nabave zaštitne opreme, organizacije timova, fizičkog preseljenja predmeta na novu lokaciju do dokumentiranja cjelokupnog procesa.

Evakuacija fundusa Hrvatskoga povijesnog muzeja provedena je zbog potrebe za obnovom zgrade oštećene u potresu 2020. godine. Cjelokupni proces pripreme i same evakuacije proveden je u razdoblju od travnja do kolovoza 2022. i jedan je od najizazovnijih projekata Muzeja do sada. Rad se fokusira na iskustvo evakuacije gotovo svih vrsta muzejske građe, uz iznimku prirodoslovne, koju Muzej nema u svom fundusu. Autori rada ujedno su i voditelji provedenog projekta te daju vlastito viđenje ovog procesa. Također, u radu se prikazuje što su autori učinili u sklopu ovoga projekta i koja se iskustva mogu primijeniti u budućnosti. Rad može poslužiti kao polazište za organizaciju privremenog ili trajnog izmještanja (preseljenja) prije svega kulturno-povijesnih muzejskih, ali i drugih baštinskih zbirki i fundusa.

Ključne riječi: baština, evakuacija, Hrvatski povijesni muzej, muzeji, zagrebački potres

Abstract

The aim of the paper is to demonstrate the complexity of organizing and executing an evacuation project of the museum holdings of a heritage institution with diverse types of materials, using the example of the Croatian History Museum. The paper shows what is required for the complete evacuation of the museum holdings due to the consequences of a crisis situation (an earthquake). The entire process is outlined, from planning, procurement of protective equipment, organization of teams, physical relocation of items to a new location, and documentation of the entire process.

The evacuation of the Croatian History Museum's holdings was carried out due to the need to restore the building damaged in the 2020 earthquake. The entire preparation and evacuation process took place between April and August 2022, and it represents one of the Museum's most challenging projects to date. The paper focuses on the experience of evacuating almost all types of

museum objects, with the exception of natural history objects, which are not part of the Museum's holdings. The authors, who led the implementation of the project, provide their perspective on the process. Furthermore, the paper shows the actions taken by the authors as a part of this project and experiences that can be applied in the future. This paper can serve as a starting point for organizing temporary or permanent relocations, primarily of cultural-historical museum collections, but also other heritage collections and holdings. **Keywords:** Croatian History Museum, evacuation, heritage, museums, Zagreb earthquake

1. Uvod

Muzeji nisu samo zgrade, objekti u kojima je određena kulturna baština smještena i izložena javnosti, već ustanove koje dijele sudbinu određenog naroda u određenom vremenu. Razorne posljedice potresa u Zagrebu 2020. godine nisu bile uočljive samo u oštećenim javnim i privatnim objektima, već i u prekidu ili restrikcijama djelovanja kulturnih ustanova. Jedna je od njih Hrvatski povijesni muzej, smješten u baroknoj palači Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch, izgrađenoj 1764. godine. Tijekom 2020. Zagreb su pogodila tri jača i niz manjih potresa, koji su narušili statiku zgrade Muzeja. Počelo je 22. ožujka 2020. potresom magnitude 5,5 prema Richteru s epicentrom u Markuševcu, što je najjača seizmološka aktivnost na ovom području od uvođenja instrumentalnog mjerenja.² Nakon niza manjih potresa, krajem godine uslijedila su još dva jaka, 28. prosinca 2020. potres magnitude 5,0 prema Richteru i 29. prosinca 2020. potres magnitude 6,2 prema Richteru, oba s epicentrom u Petrinji. Pritom je ovaj posljednji jedan od dvaju najjačih instrumentalno zabilježenih potresa u Republici Hrvatskoj od početka mjerenja (od 1909. godine).³ Imajući na umu navedene podatke, jasno je da su petrinjski potresi pogoršali postojeća oštećenja na stradalim objektima u Zagrebu i uzrokovali nova. Potresi su uzrokovali velike materijalne štete na

2 Markušić, S.; Stanko, D.; Korbar, T.; Belić, N. (2020). The Zagreb (Croatia) M5.5 Earthquake on 22 March 2020. // *Geosciences*, 10, 7, 252. [citirano 2023-04-05]. Dostupno na: <https://doi.org/10.3390/geosciences10070252>

3 Preliminarni rezultati serije potresa kod Petrinje od 28. prosinca 2020. do 28. siječnja 2021. [citirano 2023-04-05]. Dostupno na: https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/mjesec_dana_od_glavnog_petrinskog_potresa

privatnim i javnim objektima. Posebno su bila pogođena dva područja grada: oko Markuševca, gdje je bio epicentar prvog potresa, i uži centar grada. U užem centru nalazi se povijesna jezgra Zagreba te su nastradale brojne zgrade, crkve i institucije izgrađene prije 1960-ih, kada se mijenjaju standardi u gradnji. Naime, nakon katastrofalnog potresa u Skopju 1963. godine mijenja se zakonska regulativa u gradnji i počinju se donositi protupotresne mjere. Rezultat je toga da su zgrade građene nakon 1964. imale veću otpornost na potrese od onih izgrađenih ranije.⁴

Na primjeru Hrvatskoga povijesnog muzeja u radu će se prikazati kompleksnost organizacije i izvršenja projekta evakuacije muzejskog fundusa jedne baštinske ustanove s raznolikim vrstama građe.

2. Hrvatski povijesni muzej

2.1. Kratka povijest

Jedna od ustanova smještenih u povijesnoj jezgri Zagreba koje su stradale u potresu jest Hrvatski povijesni muzej. Muzej ima tradiciju djelovanja dulju od 170 godina i sljednik je Narodnoga muzeja, osnovanog 1846., u vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda. Iz Narodnog muzeja razvili su se poslije Arheološki muzej, Prirodoslovni muzej i Povijesni muzej Hrvatske. Druga ustanova ključna za Hrvatski povijesni muzej jest Muzej revolucije naroda Hrvatske, osnovan 1945. godine radi prikupljanja, čuvanja i prezentacije građe o povijesti narodno-oslobodilačke borbe.⁵ Hrvatski povijesni muzej osnovan je 1992. godine spajanjem tih dviju ustanova. Od 1959. godine Muzej je smješten u baroknoj palači Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch na zagrebačkom Gornjem gradu. Palaču je 1764. dao izgraditi grof Sigismund Vojkffy (Vojković) te je reprezentativna zgrada uskoro postala okupljalište hrvatskog plemstva i visokog društva.⁶ Početkom 19. stoljeća palača je bracom prešla u vlasništvo obitelji Oršić⁷, potom Kulmer⁸ te je na kraju prodana

4 Kahle, D. (2021). Građevni i urbanistički propisi u Hrvatskoj od 1956. do 1971. godine. // Časopis za suvremenu povijest (Online), 53, 3, 1163-1165. [citirano 2023-05-04]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/388144>

5 Upute za prikupljanje materijala iz narodno-oslobodilačke borbe za Muzej narodnog oslobođenja. (1945). Zagreb: Muzej narodnog oslobođenja Hrvatske, Zagreb, 1945. Str. 3-4.

6 Bregovac Pisk, M. (2004). Život u palači od 1764. do 2004. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej. Str 15.

7 Isto, str. 29.

8 Isto, str. 39.

na Levinu Rauchu.⁹ Palača je u obitelji Rauch ostala do 1931., kada je prodajom postala vlasništvo Gradskog magistrata.¹⁰ Tako je u njoj bilo sjedište zagrebačkih gradonačelnika, a kada je 1959. godine dovršena gradnja nove gradske vijećnice, tadašnji gradonačelnik Većeslav Holjevac palaču je kao privremeno rješenje ustupio nekadašnjem Povijesnom muzeju Hrvatske (današnjem Hrvatskom povijesnom muzeju).¹¹

Cijelo prizemlje i dio prvog kata palače zauzimaju čuvaonice muzejske građe s površinom od oko 1200 četvornih metara, manji dio zauzimaju preparatorske radionice i prostor za snimanje, dok se izložbeni prostor nalazi na prvom katu i obuhvaća 274 četvorna metra u pet prostorija. Zbog manjka prostora Hrvatski povijesni muzej nije do danas ostvario stalni postav, već svoju bogatu građu javnosti prezentira na povremenim izložbama. Građa Muzeja sistematizirana je u 16 zbirki i broji više od 300 000 komada muzejskih predmeta, od čega ih je u palači smješteno oko 50 000.¹²

2.2. Zagrebački potres u Hrvatskom povijesnom muzeju

U trenutku zagrebačkog potresa u Muzeju je gostovala izložba „Varvaria / Berberimu / Bribir: razotkrivanje slojeva“, nastala kao rezultat suradnje s Muzejom hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Materijalna šteta nastala potresom odnosi se prije svega na palaču Muzeja, dok je muzejska građa prošla gotovo neoštećeno. Stradalo je svega šest predmeta u muzejskoj čuvaonici, dok je građa na izložbi ostala neoštećena. Posuđena građa vraćena je posuditeljima u svibnju 2020., a Muzej je nakon potresa zatvoren za javnost. Potrebno je podsjetiti da se zagrebački potres dogodio na samom početku *lockdowna* kao epidemiološke mjere u borbi protiv pandemije virusa SARS-COVID-19 te je Muzej ostao zatvoren za javnost i nakon završetka *lockdowna*. Posljedice potresa i pandemije stavile su pred Muzej potrebu prilagodbe svoga javnog djelovanja. Tako je, primjerice, u komunikaciji s korisnicima Muzej intenzivirao komunikaciju putem svojih mrežnih stranica, aktivnostima na društvenim mrežama i pokretanjem elektroničkog *newslettera*.¹³ Također, Muzej je organizirao i održao nekoliko fizičkih izložbi

9 Isto, str. 49.

10 Isto, str. 59.

11 Isto, str. 65-67.

12 Manji dio građe nalazi se u upravnoj zgradi u uredima stručnih djelatnika, a dio je smješten u Domu hrvatskih likovnih umjetnika (Meštrovićev paviljon), gdje se nekada nalazio Muzej revolucije naroda Hrvatske.

13 *Newsletter* je pokrenut u travnju 2020. pod sloganom „Možda Vi ne možete do nas, ali mi možemo do Vas!“

izvan svog prostora, nastojeći i dalje ispunjavati svoju javnu zadaću, unatoč nastalim ograničenjima.¹⁴

3. Projekt evakuacije muzejske građe i dokumentacije iz palače Hrvatskoga povijesnog muzeja (Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch)¹⁵

Kako je prethodno spomenuto, potresi su ostavili ozbiljne posljedice na statiku palače Muzeja, što je zahtijevalo njezinu hitnu obnovu. Istodobno bilo je potrebno zaštititi muzejsku građu smještenu u čuvaonicama i izložbenom prostoru. Tako su već tijekom 2020. godine započele prve pripreme za buduću obnovu, koje su uključivale procjenu potreba zaštitnih materijala potrebnih za pakiranje građe prilikom evakuacije, ažuriranje kategorizacije kulturnog dobra za svaku pojedinu zbirku. Za svaku zbirku sastavljena je lista prioriteta predmeta za evakuaciju prema sljedećim kriterijima: predmeti velike nacionalne, povijesne, umjetničke, edukativne i novčane vrijednosti; osjetljivost, odnosno fragilnost predmeta ovisno o vrsti nezgode; predmeti zahtjevniji za evakuaciju; dokumentacija muzeja, kao što su inventarne knjige, fotografije, elektronička dokumentacija i slično.¹⁶

Konkretni radovi na evakuaciji muzejske građe i dokumentacije mogli su započeti tek kada se riješi pitanje privremene čuvaonice, što Muzej nije mogao riješiti bez pomoći svog osnivača, Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske. To pitanje riješeno je u proljeće 2022. te se moglo pristupiti pokretanju konkretnog projekta evakuacije muzejske građe i dokumentacije iz palače Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch (VOKR). Nositelj projekta bila je ravnateljica Hrvatskoga povijesnog muzeja Matea Brstilo Rešetar, a voditeljima projekta imenovani su Jelena Balog Vojak (muzejska savjetnica doku-

[citirano 2023-05-10]. Dostupno na: https://mailchi.mp/31825cca1d2a/hismuskodvas-novosti-iz-hrvatskog-povijesnog-muzeja?fbclid=IwAR2HuRa3OdBsb0r2f3Mc9_vEZJexOCuyTZcNAu0vi54ikPcF2RCCEJzcfE

14 Tijekom 2021. i 2022. Muzej je postavio nekoliko vlastitih izložbi te ostvario suradnju na nekoliko velikih izložbenih projekta. Tako je, primjerice, 2021. u prostoru Galerije Klovićevi dvori bila postavljena izložba „Mač – jednom davno...“; na vanjskoj površini Meštovićeve paviljona izložba „Flashback ‘91“, a 2022. također u prostoru Galerije Klovićevi dvori izložba „Sedamdesetprva“.

15 Podaci o evakuaciji građe korišteni u radu preuzeti su iz Završnog izvještaja Projekta evakuacije muzejske građe i dokumentacije Hrvatskog povijesnog muzeja iz palače Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch. (2022) Zagreb: Hrvatski povijesni muzej. (Interni dokument).

16 Plan evakuacije Hrvatskog povijesnog muzeja. (2019). Zagreb: Hrvatski povijesni muzej. (Interni dokument). Str. 17.

mentaristica) i Mislav Barić (kustos). Na javnom natječaju kao izvođač preseljenja odabrana je tvrtka Kunsttrans Zagreb d.o.o. za poslove transporta muzejske građe i dokumentacije. Planirano vrijeme izvođenja projekta bilo je od travnja do kolovoza 2022.

U palači se nalazilo oko 50 000 muzejskih predmeta smještenih od podruma do tavana, dijelom teže dostupnih zbog manjka prostora. Prije početka evakuacije bilo je stoga ključno isplanirati redoslijed izmještanja građe uzevši u obzir pristup pojedinim policama i većim predmetima te njihovu brojnost.

Sam projekt odvijao se u više isplaniranih faza:

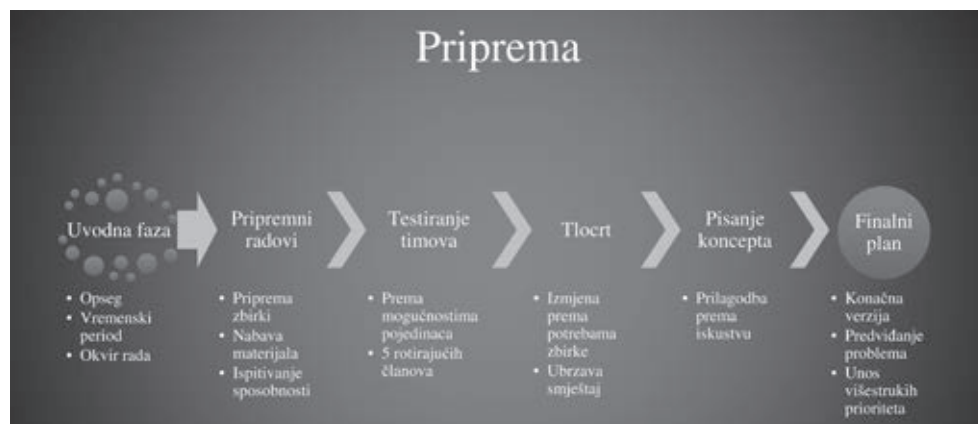
- faza 0 – pripremni radovi, izrada plana i podjela timova (travanj – lipanj)
- faza 1 – početak preseljenja prvih muzejskih predmeta u novu čuvanicu, Zbirka zastava i zastavnih vrpca, Zbirka odora, Zbirka oružja 1. dio
- faza 2 – preseljenje Zbirke predmeta iz svakodnevnog života 1. dio
- faza 3 – preseljenje Zbirke predmeta iz svakodnevnog života 2. dio
- faza 4 – preseljenje Zbirke predmeta iz svakodnevnog života 3. dio, Dokumentarna zbirka I 1. dio
- faza 5 – preseljenje Zbirke predmeta iz svakodnevnog života 4. dio, Zbirka odlikovanja, medalja, plaketa i značaka, Dokumentarna zbirka I 2. dio, Sakralna zbirka 1. dio
- faza 6 – Zbirka oružja 2. dio, Zbirka heraldike i sfragistike 1. dio
- faza 7 – Dokumentarna zbirka I 3. dio, Zbirka slika, grafika i skulptura 1. dio, Kartografska zbirka 1. dio
- faza 8 – Zbirka slika, grafika i skulptura 2. dio, Sakralna zbirka, Zbirka heraldike i sfragistike 2. dio, Zbirke predmeta iz svakodnevnog života 5. dio, Kartografska zbirka 2. dio, Pismohrana, Zbirka kamenih spomenika i Arheološka zbirka 1. dio
- faza 9 – Zbirka kamenih spomenika i Arheološka zbirka 2. dio

Faze od 1 do 9 provedene su u razdoblju od lipnja do kolovoza 2022.

3.1. Pripremna faza

Cjelokupan plan izrađen je prema „Planu evakuacije muzejske građe Hrvatskog povijesnog muzeja“ iz 2019. godine. Sadržavao je detaljan opis stanja zbirki, materijala muzejske građe, tlocrtni smještaj muzejske građe i dokumentacije te obradu zahtjeva, problema i kompleksnosti svake pojedine

zbirke. Pripremni radovi faze 0 pokrenuti su početkom travnja 2022. te su trajali do 6. lipnja 2022. U tom razdoblju voditelji projekta koordinirali su stručno i tehničko osoblje Hrvatskoga povijesnog muzeja (HPM), organizirali timove zaposlenika i sastanke s vanjskim suradnicima i izvođačima preseljenja. Izrađena je skica tlocrta i inicijalni plan preseljenja. U suradnji s pomoćnim stručnim osobljem i voditeljem tehničke službe organizirani su sastanci na kojima su se koordinirali pripremni radovi. To je uključivalo: izradu jedinstvenog sustava bilježenja smještaja muzejske građe; organiziranje redoslijeda i načina pakiranja zbirke; utvrđivanje potreba kustosa i nabavu tehničke opreme potrebne za pripremu građe, kao i same palače VOKR za evakuaciju. Izrađene su izlazno-ulazne liste predmeta po zbirkama te je osmišljen sustav i način dokumentiranja procesa evakuacije (slika 1). Izrada novog rasporeda smještaja građe koncipirana je prema RE-ORG metodi ICCROM-a. Princip RE-ORG-a razvijen je pod okriljem UNESCO-a 2011. godine, a temelji se na procesu samoprocjene, planiranja i organiziranja radionice za uređivanje muzejskih čuvaonica u kratkom vremenskom roku. Ključan čimbenik te metode jest planska organizacija čuvaonica prema strogim principima, pri čemu muzejski predmeti ne smiju smetati jedni drugima prilikom pronalaska te je manipulaciju predmeta potrebno smanjiti na minimum.¹⁷ Poznavanje RE-ORG metode bila je baza za izradu prvotnog plana evakuacije Hrvatskoga povijesnog muzeja i poslužilo je kao polazišna točka u organizaciji nove privremene čuvaonice.

Slika 1. Proces pripreme evakuacije prema RE-ORG metodi

17 de Guichen, G.; Matković, A. (2017). Kako san može postati stvarnost?: Izvještaj o provedenom RE-ORG projektu u Etnografskom muzeju u Zagrebu. // Etnološka istraživanja, 22, 105 [citirano 2023-05-08]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/198104>

3.2. Protokol evakuacije

Izrađen protokol evakuacije uključivo je dva tima. Tim A na lokaciji palače VOKR (priprema i pakiranje muzejske građe) i tim B na lokaciji nove muzejske čuvaonice (preuzimanje i smještaj građe prema planu). Protokol se sastojao od detaljnog rasporeda rada timova po tjednima i fazama, usklađen s dostupnošću svih uključenih djelatnika. Tijekom izlaza muzejske građe svaki je predmet dokumentiran na izlazno-ulaznoj listi, a kustos zbirke koja se utovarila pratio je transport građe te pregledavao i dokumentirao njezin istovar i smještaj u novoj muzejskoj čuvaonici (slika 2). Transport, pakiranje i dokumentiranje izrađeni su prema strogim muzejskim pravilima i smjernicama i po potrebi su prilagođeni za pojedinu vrstu muzejskih predmeta odnosno za pojedinu zbirku.

Redni broj	Naziv predmeta	Izlazna (priprema)	Ulazna (priprema)	Redni broj
1	10000-101.1.1-1	✓	✓	1
2	10000-101.1.1-2	✓	✓	2
3	10000-101.1.1-3	✓	✓	3
4	10000-101.1.1-4	✓	✓	4
5	10000-101.1.1-5	✓	✓	5
6	10000-101.1.1-6	✓	✓	6
7	10000-101.1.1-7	✓	✓	7
8	10000-101.1.1-8	✓	✓	8
9	10000-101.1.1-9	✓	✓	9
10	10000-101.1.1-10	✓	✓	10
11	10000-101.1.1-11	✓	✓	11
12	10000-101.1.1-12	✓	✓	12
13	10000-101.1.1-13	✓	✓	13
14	10000-101.1.1-14	✓	✓	14
15	10000-101.1.1-15	✓	✓	15
16	10000-101.1.1-16	✓	✓	16
17	10000-101.1.1-17	✓	✓	17
18	10000-101.1.1-18	✓	✓	18
19	10000-101.1.1-19	✓	✓	19
20	10000-101.1.1-20	✓	✓	20
21	10000-101.1.1-21	✓	✓	21
22	10000-101.1.1-22	✓	✓	22
23	10000-101.1.1-23	✓	✓	23
24	10000-101.1.1-24	✓	✓	24
25	10000-101.1.1-25	✓	✓	25
26	10000-101.1.1-26	✓	✓	26
27	10000-101.1.1-27	✓	✓	27
28	10000-101.1.1-28	✓	✓	28
29	10000-101.1.1-29	✓	✓	29
30	10000-101.1.1-30	✓	✓	30
31	10000-101.1.1-31	✓	✓	31
32	10000-101.1.1-32	✓	✓	32
33	10000-101.1.1-33	✓	✓	33
34	10000-101.1.1-34	✓	✓	34
35	10000-101.1.1-35	✓	✓	35
36	10000-101.1.1-36	✓	✓	36
37	10000-101.1.1-37	✓	✓	37
38	10000-101.1.1-38	✓	✓	38
39	10000-101.1.1-39	✓	✓	39
40	10000-101.1.1-40	✓	✓	40
41	10000-101.1.1-41	✓	✓	41
42	10000-101.1.1-42	✓	✓	42
43	10000-101.1.1-43	✓	✓	43
44	10000-101.1.1-44	✓	✓	44
45	10000-101.1.1-45	✓	✓	45
46	10000-101.1.1-46	✓	✓	46
47	10000-101.1.1-47	✓	✓	47
48	10000-101.1.1-48	✓	✓	48
49	10000-101.1.1-49	✓	✓	49
50	10000-101.1.1-50	✓	✓	50
51	10000-101.1.1-51	✓	✓	51
52	10000-101.1.1-52	✓	✓	52
53	10000-101.1.1-53	✓	✓	53
54	10000-101.1.1-54	✓	✓	54
55	10000-101.1.1-55	✓	✓	55
56	10000-101.1.1-56	✓	✓	56
57	10000-101.1.1-57	✓	✓	57
58	10000-101.1.1-58	✓	✓	58
59	10000-101.1.1-59	✓	✓	59
60	10000-101.1.1-60	✓	✓	60
61	10000-101.1.1-61	✓	✓	61
62	10000-101.1.1-62	✓	✓	62
63	10000-101.1.1-63	✓	✓	63
64	10000-101.1.1-64	✓	✓	64
65	10000-101.1.1-65	✓	✓	65
66	10000-101.1.1-66	✓	✓	66
67	10000-101.1.1-67	✓	✓	67
68	10000-101.1.1-68	✓	✓	68
69	10000-101.1.1-69	✓	✓	69
70	10000-101.1.1-70	✓	✓	70
71	10000-101.1.1-71	✓	✓	71
72	10000-101.1.1-72	✓	✓	72
73	10000-101.1.1-73	✓	✓	73
74	10000-101.1.1-74	✓	✓	74
75	10000-101.1.1-75	✓	✓	75
76	10000-101.1.1-76	✓	✓	76
77	10000-101.1.1-77	✓	✓	77
78	10000-101.1.1-78	✓	✓	78
79	10000-101.1.1-79	✓	✓	79
80	10000-101.1.1-80	✓	✓	80
81	10000-101.1.1-81	✓	✓	81
82	10000-101.1.1-82	✓	✓	82
83	10000-101.1.1-83	✓	✓	83
84	10000-101.1.1-84	✓	✓	84
85	10000-101.1.1-85	✓	✓	85
86	10000-101.1.1-86	✓	✓	86
87	10000-101.1.1-87	✓	✓	87
88	10000-101.1.1-88	✓	✓	88
89	10000-101.1.1-89	✓	✓	89
90	10000-101.1.1-90	✓	✓	90
91	10000-101.1.1-91	✓	✓	91
92	10000-101.1.1-92	✓	✓	92
93	10000-101.1.1-93	✓	✓	93
94	10000-101.1.1-94	✓	✓	94
95	10000-101.1.1-95	✓	✓	95
96	10000-101.1.1-96	✓	✓	96
97	10000-101.1.1-97	✓	✓	97
98	10000-101.1.1-98	✓	✓	98
99	10000-101.1.1-99	✓	✓	99
100	10000-101.1.1-100	✓	✓	100

Slika 2. Primjer izlazno-ulazne liste

Konačni plan evakuacije po fazama i s predviđenim sastavom timova odobren je 3. lipnja 2022. Faze evakuacije prilagođene su ovisno o planiranom redoslijedu smještanja predmeta u novoj čuvaonici, ali i dostupnosti u palači VOKR. Svaka faza imala je stoga strogo određene prioritete, zadatke

i predmete koji su se u tom razdoblju trebali seliti i biti dokumentirani na izlazno-ulaznim listama za evakuaciju. Predviđeno je da će Zbirka predmeta iz svakodnevnog života zbog predmeta velikih dimenzija, osjetljivosti građe te različitog materijala vremenski zauzeti najveći dio procesa evakuacije te se plan tome i prilagodio.

3.3. Tijek evakuacije

Faza 1, kada su prvi predmeti evakuirani iz palače VOKR i smješteni na predviđeno mjesto u novoj privremenoj muzejskoj čuvaonici, pokrenuta je 6. lipnja te je trajala do 8. lipnja. U tom su razdoblju Zbirka zastava i zastavnih vrpca, Zbirka odora i prvi dio Zbirke oružja prebačeni i smješteni na nova mjesta, što je poslužilo kao testna faza izvedbe evakuacije. Nakon nje provedena je reevaluacija plana te prilagodba na temelju prikupljenih podataka i iskustava. Odlučeno je na tjednoj, a ponekad i na dnevnoj bazi rotirati članove timova prema potrebama građe i zbirke, kao i fizičkog odmora članova. Bilo je nužno voditi računa i o odmoru članova timova zbog fizičke zahtjevnosti samog procesa evakuacije (baratanje s velikim i iznimno teškim predmetima).

Od faze 2 krenulo je preseljenje Zbirke predmeta svakodnevnog života, i to s predmetima koji su svojim dimenzijama bili najveći te istovremeno priječili pristup za pakiranje i selidbu drugih predmeta u depou u palači VOKR. Kao što je i predviđeno u planskoj fazi, ova je zbirka zauzela najduže vrijeme potrebno za pakiranje i preseljenje. Budući da se uračunao i fizički odmor muzejskih djelatnika, a i sam utovar i istovar predmeta pokazao se vremenski i fizički zahtjevnim poslom, nije se prelazilo više od četiriju tura prijevoza dnevno.

Kompleksnost procesa evakuacije može se vidjeti na primjeru Zbirke oružja. Zbirka broji oko 5000 predmeta, od kojih je više od 2000 smješteno na tavanu palače VOKR. U Zbirci se nalazi teško vatreno oružje, hladno oružje i oprema. Evakuacija te zbirke krenula je u selidbu u fazi 6, a predviđeno vrijeme selidbe bilo je dva tjedna. Važan izazov za evakuaciju Zbirke oružja bio je upravo njezin smještaj na tavanu jer je zahtijevala najveći broj djelatnika uključenih u evakuaciju. Također, za razliku od većine ostalih zbirki koje su unaprijed pripremljene zajedno s izlaznom listama, Zbirka oružja popisivala se prilikom smještaja u kamion. Naime, zbog objektivnih razloga procijenjeno je kako će to biti učinkovitija metoda od pakiranja i popisivanja unaprijed. Takav pristup pokazao se uspješnim. Tako je u samo

tjedan dana preseljeno i smješteno više od 2000 predmeta upravo zahvaljujući planskom pristupu i unaprijed točno određenom smještaju u novoj muzejskoj čuvaonici.

Zbirka slika, grafika i skulptura najvrjednija je i sigurnosno najzahtjevnija muzejska zbirka koja se evakuirala. Počela se seliti u fazi 7, a za nju su bila predviđena tri tjedna. Zbog kompleksnosti osiguranja slika u prijevozu te zahtjevnosti pakiranja skulptura, evakuacija i smještaj te građe izvršen je točno u predviđenom roku. Grafike su prebačene na lakši način zbog toga što su bile smještene u ladičarima, a prijevoz i smještaj slika velikih dimenzija bio je najveći izazov vezan za ovu zbirku. Ipak, svaki je predmet zahvaljujući intenzivnom radu muzejskih stručnih djelatnika i uz pomoć djelatnika Kunsttransa smješten na svoje predviđeno mjesto.

Zbirka kamenih spomenika i Arheološka zbirka nisu brojčano velike, ali su zbog težine i velikih dimenzija predmeta zahtijevale poseban pristup, poput korištenja posebne mehanizacije i uključenosti većeg broja ljudi.

3.4. Rezultati projekta

Projekt možemo podijeliti na dva osnovna dijela: pripremu (faza 0) i provedbu (faza 1 – faza 9). Tijekom provedbenog dijela projekta preseljeno je oko 50 000 muzejskih predmeta iz 10 zbirki i 290 dužnih metara dokumentacije u 50 radnih dana. U tom razdoblju rad muzejskih djelatnika raspoređenih u timove bio je izvršen na visokoj razini stručnosti, a priprema građe obavljena na profesionalan način uz suradnju sa stručnim djelatnicima Kunsttransa Zagreb, koji su ustupili ljudstvo i opremu potrebnu za izvršavanje plana evakuacije. Cjelokupni proces evakuacije proveden je bez prekovremenog rada. Svi muzejski predmeti i dokumentacija smješteni su na predviđeno mjesto, u skladu sa strogim principima zaštite građe prema RE-ORG metodi, koja umanjuje rizik štete smanjivanjem konstantne manipulacije muzejskih predmeta.

Najveći izazov bilo je sastavljanje timova na dvjema lokacijama, uzimajući pritom u obzir fizički odmor koji je svatko trebao imati. Ključno je bilo izbjegavanje stvaranja gužve u prostoru, bilo zbog zakrčenosti predmetima koji su se pakirali i selili ili još nisu bili smješteni na predviđeno mjesto, bilo zbog velikog broja djelatnika u istom prostoru. Važno je istaknuti da je na kraju svakog dana evakuacije provedena kratka revizija obavljenih zadataka kako bi se pratilo izvršavanje prioritetnih zadataka. Takav pristup omogućio je sustavnu i kontinuiranu kontrolu provedbe projekta. Na taj način pratili su

se prioritetni zadaci unutar pojedinih faza, kao i oni dodatni, koji su utjecali na ubrzavanje nadolazećih faza.

4. Zaključak

U potresu 2020. palača Hrvatskoga povijesnog muzeja oštećena je te joj je narušena statika. Stoga je Muzej privremeno zatvoren za javnost, a komunikacija s korisnicima ostvaruje se u drugim izložbenim prostorima i u digitalnom okruženju. Istodobno pred muzejsko vodstvo stavljen je izazov osmišljavanja složenog procesa evakuacije muzejske građe s primarnom zadaćom njezine zaštite. Kako bi se moglo pristupiti obnovi, bilo je potrebno palaču potpuno isprazniti. Prije same evakuacije Muzej je uz potporu svoga osnivača morao osigurati novi prostor za privremenu čuvaonicu. Tek kada je to pitanje riješeno, moglo se pristupiti projektu cjelovite evakuacije muzejske građe i dokumentacije smještene u palači Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch. Tijekom 50 dana 28 članova timova preselilo je više od 50 000 muzejskih predmeta na točno predviđeno mjesto u novoj privremenoj čuvaonici. Potrebno je istaknuti da tijekom evakuacije nije oštećen nijedan muzejski predmet. Budući da je nova čuvaonica planski raspoređena i podijeljena po sektorima, predmeti su spremni za potpunu reviziju i nastavak potrebnih restauratorskih i preparatorskih zahvata. Provedeni projekt pokazao je kako se uz pažljivo i sustavno planiranje može provesti zahtjevna evakuacija jedne baštinske ustanove. Izazov pred kojim se danas nalazi Hrvatski povijesni muzej jest dovršetak cjelovite obnove palače Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch te palače Hidrometeorološkog zavoda, predviđene kao novi prostor u kojem će prvi put biti postavljen stalni postav Muzeja. U tom kontekstu, evakuacija se pokazala kao ključni dio šireg procesa obnove Hrvatskoga povijesnog muzeja.

Literatura

- Bregovac Pisk, M. (2004). Život u palači od 1764. do 2004. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej.
- de Guichen, G.; Matković, A. (2017). Kako san može postati stvarnost?: Izvještaj o provedenom RE-ORG projektu u Etnografskom muzeju u Zagrebu. // Etnološka istraživanja, 22, 105-114. [citirano 2023-08-05.] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/198104>

- Kahle, D. (2021). Građevni i urbanistički propisi u Hrvatskoj od 1956. do 1971. godine. // Časopis za suvremenu povijest (Online), 53, 3, 1149-1181. [citirano 2023-05-04]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/388144>
- Markušić, S.; Stanko, D.; Korbar, T.; Belić, N. (2020). The Zagreb (Croatia) M5.5 Earthquake on 22 March 2020. // Geosciences, 10, 7, 252 [citirano 2023-04-05]. Dostupno na: <https://doi.org/10.3390/geosciences10070252>
- Plan evakuacije Hrvatskog povijesnog muzeja. (2019). Zagreb: Hrvatski povijesni muzej. (Interni dokument).
- Preliminarni rezultati serije potresa kod Petrinje od 28. prosinca 2020. do 28. siječnja 2021. [citirano 2023-04-05]. Dostupno na: https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/mjesec_dana_od_glavnog_petrinjskog_potresa
- Upute za prikupljanje materijala iz narodno-oslobodilačke borbe za Muzej narodnog oslobođenja. (1945). Zagreb: Muzej narodnog oslobođenja Hrvatske.
- Završni izvještaj Projekta evakuacije muzejske građe i dokumentacije Hrvatskog povijesnog muzeja iz palače Vojković-Orešić-Kulmer-Rauch. (2022). Zagreb: Hrvatski povijesni muzej. (Interni dokument).